ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№3(2)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 566 sahifa,
16-mart, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Doniyorov S. M. –"Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

Katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirish 18
Uralova Fotima Baxtiyor qizi

Malakali sportchilarning kommunikativ qobiliyatlarini takomillashtirishda sotsiolingvistik yondashuv (gandbolchilar misolida) 23
G. A. Valiyeva

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida motor alaliyali bolalarni ruhiy va nutqiy rivojlantirish usullari 27
Suyunova Surayyo Ulash qizi

Sog'lom bola ekotizimining asoslari: ovqatlanish, immunitet va rivojlanish 31
Israilova Xusnida Adilovna

Mobil ilovalar yordamida mustaqil o'qishni rivojlantirish 37
Raximova Feruza Najmiddinovna

Biologiya darslarida muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash orqali mantiqiy fikrlashni rivojlantirish 42
Dauekeeva Gulistan Orinbaevna

Talabalarga ingliz tilidagi matnlarni kommunikativ metod yordamida o'qish texnikasini takomillashtirish usullari 46
Mo'minova Mahliyo Axrorjonovna

Velosiped haydashning afzalliklari 49
Raxmonova Go'zal Bobir qizi

Компетентностный подход как стратегическая основа модернизации образования и его реализация в преподавании русского языка как иностранного в Узбекистане 54
Мирзакбарова Севда Вахиддиновна

Umumta'lim maktablarida texnologiya fani mashg'ulotlarini tashkil etishning zamonaviy yondashuvlari va metodlari 58
Ziyamova Gulbaxor Tulabayevna

Типы аббревиации в русском и узбекском языках: сравнительно-типологический анализ 62
Рахмонова Бахтигул Пайзиллоевна

Maktabgacha ta'limda nutqni rivojlantirish jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish metodikasi 65
Abidjonova Mushtariybonu Qobiljon qizi

Tarbiyaviy tadbirlarni samarali tashkil etishda maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalarning o'zaro hamkorlik masalalari 71
Sanayeva Surayyo Bobonazarovna, Jabborova Shaxina G'affor qizi

Qadriyatli yondashuv asosida talabalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish .. 76
G'aybullayev Quvonchbek G'olibovich

Maktab o'quvchilarida stressga barqarorlik namoyon bo'lishining psixologik tahlili 83
Ismoilova N. Z.

Yoshlar ma'naviyatini shakllantirishda milliy qadriyatlarning o'rni 87
Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich

Funksional savodxonlikni rivojlantirishda o'qish savodxonligining o'rni va ahamiyati 91
Xatamova Munisa Mamadulla qizi

Transformatsiyalash tizimi asosida o'quvchilarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish samaradorligi 95
Jurayeva Zulayxo Islomovna

Zamonaviy boshqaruv nazariyalarida rahbar muloqoti (transformatsion, kommunikativ va ishtirokchi boshqaruv yondashuvlari asosida) 102
Islamova Dilfuza Dilshodovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik kompetentlikni tabaqalashgan yondashuv asosida rivojlantirish mazmuni 107
Begmatova Nasiba Mengnarovna

Bo'lajak maxsus pedagoglarni inklyuziv ta'limda subyektlar faoliyatini o'rgatish metodikasi 112
Dilshodov Abrorjon Dilshodjon o'g'li

Pre-Reading Activities to Enhance Foreign Language Reading Comprehension: Reading "The Adventures of Tom Sawyer" in 10–11 Grades 118
Djumaniyazova Zulfiya Kaliyevna

Nutq aktlarini o'rgatishda autentik materiallardan foydalanishning metodik imkoniyatlari (filologik yo'nalish talabalari misolida) 122
Fayzulloeva Chevar G'ayrat qizi

Yangi O'zbekistonda talaba-yoshlarni milliy yuksaltirishda jadid-marifatparvarlari ilgari surgan g'oyalarning o'rni va roli 125
Mamadaliyev Abduvoxid Maxsitaliyevich

Gimnastikaning O'zbekistonga kirib kelish va rivojlanish tarixi 128
N. Q. Mamasidova

Uglevodorodlar tarkibini aniqlashda massa ulushiga asoslangan refleksiv yondashuv (7-9-sinflar misolida) 131
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich, Smanova Zulayxo Asanalievna

Screencasting materiallarini yaratish va ularni o'quv jarayonida qo'llash 134
Maxmudova Dilfuza Meliyevna, Ergashov Niyozxon Ilyozxon o'g'li

Maktabgacha yoshdagi bolalarda so'z shakllanishini psixolingvistik asoslari 137
Moxirabonu G'aniyeva Adxam qizi

Maktabgacha ta'limdagi muammolar va yechimlar: o'zbekiston respublikasi tajribasi 140
N. Sh. Miryusupova

Interaktiv kartografik resurslar va ularning ta'lim jarayonida qo'llanilishining didaktik, kognitiv hamda metodik asoslari 143
Olimova Aziza Abdullayevna

Mentorlik tizimining tarixiy ildizlari va rivojlanish bosqichlari 147
Oxunova Dilnoza Qaxxorjonovna, Abdumannonova Durdonaxon Shuxratjon qizi

Talabalarning psixologik holati va stress omillarining prokrastinatsiyaga ta'siri hamda mustaqil ta'lim faoliyatini qo'llab-quvvatlash usullari 150
Razakov Farxod Kuvondikovich, Rajabov Hikmat Toshevich

Talabalarni stulda o'tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlashga o'rgatish metodikasi 154
Sadatov Chori Xolmuradovich

Organik kimyo fanini o'qitishda teskari ta'lim va texnologiyalarning ahamiyati 158
Umrbekova Maftuna Ulug'bek qizi, Babanazarova Ayzada Omirbaevna, Abdulxakimova Gulziyba Ziynatdinovna

Duduqlanishni bartaraf etishda kompleks metodlarini qo'llashning samaradorligi 162
Xasanova Barnoxon Abdusattor qizi

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik kompetentligini takomillashtirish 165
Xolbozorova Nasiba Xolbozar qizi

Проектирование персонализированных образовательных сценариев в дошкольном образовании средствами генеративного искусственного интеллекта 168
Пак Диана Александровна

Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda STEAM yondashuvining roli 170
Atenov Jandarbek Dayrabay o'g'li

Innovatsion ta'lim muhitida talabalarning kasbiy muloqot kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik asoslari 173
Bo'ltakov Sanjarbek Xazratqul o'g'li

Alohida ta'lim ehtiyojlari mavjud bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'lim tizimining ahamiyati 176
Mehmonova Nodiraxon Yusufxon qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Duduqlanish nutq kamchiligini korreksiyalashning maxsus va integratsiyalashgan texnologiyalarini rivojlantirish 180
Boxodirova Gulasalxon Ibrohimovna

Эссе как инструмент формирования и диагностики компетенций в системе высшего образования . 184
Шейхмамбетов Сервер Рефикович

Matallar va folklor hikoyalari: maktabgacha ta'lim tashkilotlarida interaktiv dars texnologiyalari 188
Azimova Nodira Hikmatovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish va ularni sportga yo'naltirishning pedagogik asoslari 191
Norboyev Komiljon Jurakulovich, Rustamova Kamola Xayrulla qizi

Oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy-gumanitar fanlarning o'qitilishining ahamiyati 194
Burkhanova Sabo Tulanovna

Oliy ta'lim muassasalarida O'zbekistonning eng yangi tarixini o'qitishning metodologik asoslari va muammolari 197
Norbutayeva Guzal Abdig'ofurovna

Ta'lim tashkilotlarida sifatni boshqarish jarayonlarini tizimli rejalashtirishning nazariy va amaliy asoslari 200
Abdurashit Karimovich Avliyakulov

Tarbiya darslari samaradorligini oshirishda abdulla avloniy pedagogik hikmatlaridan foydalanishni metodik tashkil etish 204
Daliyeva Eliza Zokir qizi

Badiiy-tarixiy meros asosida bo'lajak pedagoglarning refleksiv tafakkuri va kasbiy identifikatsiyasini rivojlantirish 207
Qodirova Mavluda Maxodir qizi

Adabiyot darslarida lirik asarlarni vizual yondashuvlar asosida o'qitish usullari 210
Sobitova Mahmudaxon Shuxratbek qizi

ESG tamoyillarini ta'lim tizimiga joriy etish orqali talabalarda ekologik, ijtimoiy va boshqaruv ko'nikmalarini shakllantirish 216
Tursunova Shahzoda Baxromovna

Социально-психологические факторы нарушения психологического здоровья в семье 219
Гулру Тургунова

O'zini tarbiyalash (self-development) g'oyasining Ibn Sino ta'limotidagi o'rni 229
Usmanova E'zoza Zokirjonovna

Оценка динамики физиологических показателей волейболистов 12–16 лет в предсоревновательный и соревновательный периоды 234
Умматалиева Шерзода Шерали угли

Individual sport turlarida sportchilarning natijadorlik kompetensiyasini motivatsion omillar asosida shakllantirish 239
Baratov Nasriddin Karshibayevich

O'smirlarda internetdan ortiqcha foydalanishning psixologik oqibatlari 243
Fayziyeva Nodira Sobirovna

Transakt analiz: shaxslararo muloqotni tahlil qilishning nazariy va amaliy asoslari 247
Nilufar Sayfidinovna Sangirova

Inklyuziv ta'lim jarayonini boshqarish mexanizmlarini rivojlantirish (umumiy o'rta ta'lim maktablari misolida) 252
Abdug'aniyev Abdurauf Abdumannonovich

O'zbek milliy kurashining tarixiy rivojlanish bosqichlari va uning yoshlar tarbiyasidagi pedagogik ahamiyati 257
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Almardanov Xasan Asqarovich

Belbog'li kurashning shakllanishi va rivojlanish tarixi: jismoniy tarbiya tizimidagi o'rni va metodik imkoniyatlari 261
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Norqizilov Muxammadbek Sherali o'gli

Dzyudo kurashining tarixiy evolyutsiyasi va uning ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida qo'llanishi 265
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Norqobilov Jamshid G'ulomovich

Dzyudo kurashining tarixiy evolyutsiyasi va uning ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida qo'llanishi 270
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Nurullayev Fazliddin Murodulla o'gli

Raqamli muhitda shaxs xulq-atvori dinamikasi (bolalik va o'smirlik misolida) 275
Raimdjanov Mirkarim Tolibjon o'g'li

O'quvchilarning intellektual qobiliyatlarini oshirishning pedagogik va psixologik asoslari 278
Suvanova Baxtigul Baxridinovna

Xalqaro tajriba asosida o'quvchilarda tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish mexanizmlari 283
Azimov I. T., Mirzayeva N. I.

Boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'qitishda didaktik vositalardan foydalanish 288
Ziyaboyeva Sevara Saydullayevna

Yuqori malakali o'rta masofaga yuguruvchilarning jismoniy rivojlanish dinamikasi 292
Nazarov Nuriddin Baxranovich

Maktab direktorining partisipativ boshqaruv faoliyatida qarorlar qabul qilish jarayonida ishtirokchilarning roli 297
Jabborova Yulduzxon Hasan qizi

Tibbiyotda nizoli vaziyatlar va ularni bartaraf etish usullari 301
Olimova Dono Shakirovna, Baxtiyorova Shahnoza Mansurbekovna

Ichki kasalliklarni tashxislashda klinik fikrlashning o'rni 304
Tilavova Muqaddas, Hasanova Munisa, Mamatqulova Fayzo, Hakimova Xonbuvi Hakimovna

Транснациональные компании и проблема суверенитета национального государства 307
Ф. Равшанов, Л. Сохибова

Bo'lajak tarbiyachilarda o'quv-biluv faoliyati motivatsiyasini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati 311
Muhammadiyeva Manzura Maratovna, Musulmonova Sabrina Akmal qizi

Texnologik ta'limda xorijiy tajriba 316
Lochinbek Abdirasulov

Talabalarda ilmiy-tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari 319
Saffarova Mohidil Axmadovna, Mustafayeva Feruza Anvar qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ona tili darslaridagi asosiy resurslari: "ona tili" darsligi, mashq daftari, o'qituvchi kitobi ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida 324
Soatova Hilola Shuhrat qizi

Harbiy vatanparvarlik tarbiyasi – zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omili sifatida 328
R. D. Mustayev, H. F. Abduvositov

Русскоязычная литература Узбекистана современного периода: проблематика, поэтика и художественный анализ 332
Чернова Татьяна Алексеевна

O'smirlar orasida tengdoshlar bosimi va uning psixologik ta'siri 335
Toshpo'latova O'giloy Baxtiyor qizi

Bo'lajak tarbiyachilarning maktabgacha yoshdagi bolalarda iste'mol madaniyatini shakllantirish jarayonida targeting yondashuvining pedagogik nazariy asoslari 339
D. G. Umnov

Ona tili darslarini ikkinchi til tamoyillari asosida tashkil etish masalalari 344
Maxkamova Guluzroxon Abdumutalibovna

Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ishlarni pedagogik jihatlardan tashkil etishning nazariy va amaliy aspektlari 347
Mahkamov Mahammadjon Dadajonovich

Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlar asosida dars jarayonini takomillashtirish metodikasi 351
Muhammadjonova Durdonaxon Bahromjon qizi

Tarix darslarini modellashtirishda pedagogik metodlar tasnifi va ularning samaradorligi 354
Ikrom Qodirov

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Hadassah gospital maktabi modelining o'ziga xos xususiyatlari, pedagogik samaradorligi va uni O'zbekiston gospital maktablariga tatbiq etishning ahamiyati 357
Abdullayev Aziz Habibullayevich, Ochilov Orazbek Qosim o'g'li, Alimova Dono Abbosxanovna

Davlat boshqaruvi tizmida korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash va prognozlash metodologiyasi..... 361
Amirxo'jayev Shukurjon Qurbonovich, Sotvoldiyev Akbarjon Umidjon o'g'li

Neyropedagogik yondashuv asosida o'quvchilarda pozitiv fikrlashni rivojlantirishning ilmiy-nazariy va amaliy asoslari 364
Babakulova Dilnoza Ramazonovna

Boshlang'ich sinflarda nutqiy nuqsonlarning oldini olish va o'quvchilarning talaffuz madaniyatini shakllantirish metodikasi..... 367
Baxtiyorova Nastarin Baxriddinovna, Daminova Dilbar Melimurodovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim olishga qiziqishini oshirishda gamifikatsiya elementlaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari..... 370
G'aniyeva Gulxayyo Islom qizi, Raxmatova Shaxlo Mansurovna

Ingliz tili darslarida kitobxonlik ko'nikmalarining o'ziga xosligi 373
Jo'raboyeva Turg'unoy Ikromjon qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lingvokognitiv kompetentlikni rivojlantirishning didaktik tizimi..... 377
Kozimova Sadoqat

Umumta'lim maktablarida tabiiy fanlar (science)ni o'qitish orqali ekologik savodxonlikni shakllantirishning pedagogik asoslari 380
Majitov Turg'unali Anvar o'g'li

Oilaviy munosabatlarda manipulyativ muloqot indikatsiyasi: psixologik tahlil va eksperimental natijalar..... 383
Nishanova Zulfizar Yashin qizi

Bo'lajak mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda raqamli ta'lim texnologiyalarining o'rni..... 386
Nurulloyev Firuz No'monjonovich

Talabalarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishning tarixiy-pedagogik asoslari (ma'rifatparvar mutafakkirlar merosi misolida)..... 390
Sabirov Kaxramon Bektursun o'g'li

Maktabgacha ta'lim yoshidagi 5-6 yoshli bolalarda muammoli vaziyatlarni mustaqil yechish qobiliyatini shakllantirish metodikasini takomillashtirish..... 393
Tillayeva Vasila O'ktam qizi

Kritik fikrlash kompetensiyasining pedagogik va didaktik mazmuni 398
Tursunaliyev Shaxzod Sherali o'g'li

Kurashchi qizlarning texnik harakatlarini kinematik va kinetik modellashtirish 402
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi

Oliy ta'limda ishga doir muloqot asoslari fanini o'qitish orqali talabalarning og'zaki fikrlash va nutq faoliyatini rivojlantirish 406
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna

Роль онлайн-платформ и образовательных сервисов в формировании ответственности студентов. 409
Гуламов Жасур Баходирович

Изучение изменений полярного переключения негативных и позитивных эмоций средового воздействия в процессе развития/реабилитации механизмов эмпатии 413
Ягудин Дмитрий Рустамович

Produktiv nutq ko'nikmalari orqali nutq aktlarini o'qitish samaradorligi..... 421
Sadikov Erkin Tursunovich

Проблемы формирования письменной коммуникативной компетенции у студентов выпускных курсов высших учебных заведений 424
Раджабова Зебинисо Анваровна

Pedagogika sohasida yangi ilmiy yo'nalish – pedagogik innovatsiya..... 427
M.U. Raxmanova

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Muammoli o‘qitish asosida kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarning ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish 431
Giyasova Shaxnoza Abdurafikovna

9–10 yoshli o‘quvchilar orasidagi nizolarni korreksion yondashuv bilan boshqarish 435
Qulmamatov Sindorqul Ibragimovich, Yarbekova Yulduz Bahromjon qizi

Bo‘lajak o‘qituvchilarda raqamli mediakompetentlikni rivojlantirish 439
Mo‘minova Madina, Mamasodiqova Saida

Разработка приложения для визуализации и анализа решения задач линейного программирования 442
Маматов Исломбек Ильесович, Буронова Муниса Баходировна

Mustaqil ta’lim topshiriqlarini integrativ modellashtirish tashkiliy-metodik muammo sifatida 448
Ibroximova O‘g‘iloy Inomjon qizi

Boshlang‘ich ta’limda axloqiy tarbiyani baholash va “tarbiya kundaligi”ni joriy etish metodikasi 451
Norimboyeva Sarvinoz Abror qizi, Norimboyeva Sarvinoz Abror qizi

Talabalarda vatanparvarlik fazilatlarini rivojlantirishning nazariy-pedagogik va didaktik asoslari 456
Xaydaraliyev Xurshid Xamidullayevich

Zamonaviy yosh oilalarda gender munosabatining o‘rganilganlik holati 462
Abduqayumova Gulnoza Karimjon qizi

Arifmetik progressiyani o‘qitishda “progressiya konstruktori” amaliy-tadqiqot metodining samaradorligi 466
Abdurahmonova Zamira Raxmatullayevna

Maktabgacha ta’lim yo‘nalishi talabalarining kasbiy kompetentligini shakllantirishning mazmuni 471
Ashurova To‘lg‘anoy Ergashevna

Onlayn shaxmat platformalarining boshlang‘ich sinf o‘quvchilari tafakkuriga ta’siri 475
Boboqulov Chori Urolovich

Ta’lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish 480
Kadirkulov Dilmurod Alimahamedovich

Bo‘lajak o‘qituvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirish mezonlari 485
Mirsagatova Nargiza Sayfullayevna

Communicative Language Teaching in Modern Classrooms: Strengths, Limitations, and Pedagogical Implications 490
Mirzaliyeva Sarvinoz

Pedagogika oliy ta’lim muassasasi talabalarining fizikadan metodik faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirish 493
Murtazayev Zohid Murtazayevich

Zo‘ravonlikning inson ruhiyatiga salbiy ta’siri va oqibatlari 497
Mutabarxon Maxsudova

STEM ta’limi sharoitida o‘quvchilarning texnik tafakkurini rivojlantirishning transdisiplinar metodik modeli 501
Normuxamedov Zarif

Jadidchilar asarlarida boshlang‘ich ta’limga oid pedagogik qarashlarning nazariy asoslari 507
Sariboyeva Aziza G‘apur qizi

Pedagogika tarixida dars samaradorligini oshirish bo‘yicha qarashlar va amaliyotdagi innovatsion loyihalar tahlili 510
To‘raqulova Feruza Jobir qizi

Yosh qizlarda shaxsiy mustaqillik va oilaviy mas’uliyat muvozanati 514
To‘xtamatova Nargiza, Boltaboyeva Marg‘uba

Individual dars mashg‘ulotlari orqali bokschining faolligini aniqlash xususiyatlari 517
Usmonov Mansur Qurbonmurotovich

Преимущества и недостатки использования виртуальных лабораторных работ по физике 522
Тиловова Турдихол Баратовна

Neyrolingvistik dasturlashning (NLD) nazariy va amaliy jihatlari 529
Xolikova Dilobarxon Maxsitovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Tabiiy fanlar darslarini o‘qitishda muammoli texnologiyalardan foydalanish usullari 533
Ochilova O‘g‘iloy Mardon qizi

Communicative-Pragmatic Analysis of Binary-Based Paremias in English, Uzbek, and Russian Languages 537
Jumanova Sabrina Vaydullo kizi

Kurash mashg‘ulotlarida raqamli texnologiyalar qo‘llanilishi 542
Melikuziyev Azizjon Adaxamjon o‘g‘li

O‘spirinlarda kasbiy tanlov noaniqligi sharoitida mustaqil qarorlarni rivojlantirishning psixologik xususiyatlari 546
Karimova Gulxumor Shodi qizi

ChatGPT kabi til modellarining ta’lim va fan sohasiga ta’siri 550
Djabbarova Xabiba Kuvandikovna

Biologiya ta’limida qo‘llaniladigan masala va mashqlarning turlari, mazmuni va kreativlikni rivojlantirishdagi o‘rni 554
Yusupova Lobar Nizomjon qizi, Raxmatov Uchkun Ergashevich

Сравнительный анализ русской и узбекской концептосфер в контексте преподавания РКИ 560
Рустамова Феруза Махмуджановна

CHATGPT KABI TIL MODELLARINING TA'LIM VA FAN SOHASIGA TA'SIRI

Djabbarova Xabiba Kuvandikovna
Samarqand davlat chet tillar instituti
"Gumanitar fanlar va axborot texnologiyalari" kafedrasi dotsenti (PhD)

Annotatsiya: Sun'iy intellekt asosidagi yirik til modellari (Large Language Models – LLM), xususan, ChatGPT, Claude, Gemini va Microsoft Copilot kabi platformalarning zamonaviy ta'lim va fan sohalariga ko'rsatayotgan ta'siri, afzalliklari, pedagogik va axloqiy jihatlari hamda istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlari tahlil qilinadi. Mazkur texnologiyalarning o'quv jarayonini individuallashtirish, ilmiy izlanishlarni jadallashtirish va qo'llab-quvvatlashdagi roli, shuningdek, raqamli pedagogikadagi yangi tendensiyalar yoritiladi. Shu bilan birga, sun'iy intellektdan foydalanish bilan bog'liq axloqiy muammolar, plagiat xavfi, tanqidiy fikrlashning susayishi hamda "gallyutsinatsiya" (noto'g'ri ma'lumot taqdim etish) kabi dolzarb muammolar ilmiy asosda muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, yirik til modellari, ChatGPT, Claude, Microsoft Copilot, Gemini, Moodle, aqlli chatbot, Gamma, plagiat, innovatsion texnologiyalar, raqamli pedagogika, individual ta'lim, fan va ta'lim integratsiyasi.

Abstract: The impact, advantages, pedagogical and ethical aspects of applying large language models (LLMs), such as ChatGPT, Claude, Gemini, and Microsoft Copilot, in modern education and science are analyzed, along with their future development prospects. The role of these technologies in personalizing the learning process, accelerating and supporting scientific research, and shaping new trends in digital pedagogy is highlighted. At the same time, key challenges related to the use of artificial intelligence are examined, including ethical concerns, the risk of plagiarism, the decline of critical thinking, and the phenomenon of "hallucinations" (the generation of inaccurate information).

Key words: artificial intelligence, large language models, ChatGPT, Claude, Microsoft Copilot, Gemini, Moodle, intelligent chatbot, Gamma, plagiarism, innovative technologies, digital pedagogy, personalized learning, integration of science and education.

Аннотация: Анализируется влияние, преимущества, педагогические и этические аспекты применения крупных языковых моделей (Large Language Models – LLM), таких как ChatGPT, Claude, Gemini и Microsoft Copilot, в современной системе образования и науки, а также перспективы их дальнейшего развития. Раскрывается роль данных технологий в индивидуализации образовательного процесса, ускорении и поддержке научных исследований, а также в формировании новых тенденций цифровой педагогики. Одновременно рассматриваются актуальные проблемы, связанные с использованием искусственного интеллекта, включая этические риски, угрозу плагиата, снижение уровня критического мышления и феномен "галлюцинаций" (предоставление недостоверной информации).

Ключевые слова: искусственный интеллект, крупные языковые модели, ChatGPT, Claude, Microsoft Copilot, Gemini, Moodle, интеллектуальный чат-бот, Gamma, плагиат, инновационные технологии, цифровая педагогика, индивидуализированное обучение, интеграция науки и образования.

KIRISH

XXI asr boshlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi insoniyat faoliyatining barcha jabhalariga, jumladan, ta'lim va fan sohalariga chuqur ta'sir ko'rsatmoqda. So'nggi yillarda sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari, ayniqsa, tabiiy tilni qayta ishlash (Natural Language Processing – NLP) sohasidagi yutuqlar yangi bosqichga ko'tarildi [1]. OpenAI kompaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan ChatGPT, shuningdek, Claude (Anthropic), Gemini (Google) va Microsoft Copilot kabi yirik til modellarining (LLM) paydo bo'lishi ta'lim va fanning barcha jabhalarida haqiqiy inqilobni amalga oshirdi. Bu texnologiyalar matn generatsiyasi, tahlil, qidiruv, tarjima, dasturlash va bilimlarni tizimlashtirish jarayonlarini avtomatlashtirib, inson faoliyatining ko'plab tarmoqlarida yangi imkoniyatlarni yaratdi.

An'anaviy ta'lim modellari ko'pincha barcha o'quvchilar uchun yagona dastur va standartlashtirilgan baholash usullariga asoslangan edi. Biroq, har bir talabaning o'ziga xos qobiliyati, o'rganish sur'ati va ehtiyojlari mavjud. Sun'iy intellektga asoslangan vositalar ushbu muammoga yechim sifatida "individuallashtirilgan ta'lim" konsepsiyasini real hayotga tatbiq etish imkonini berdi. Ushbu texnologiyalar nafaqat ma'lumot manbai, balki shaxsiy repetitor, tadqiqotchi yordamchisi va kreativ hamkor sifatida ham xizmat qilmoqda.

Biroq, texnologiyaning bunday tez sur'atlarda rivojlanishi bir qator murakkab savollarni ham keltirib chiqardi. Masalan, akademik halollik qanday ta'minlanadi? O'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyati pasayib ketmaydimi? O'qituvchining roli qanday o'zgaradi? Ushbu maqolada mazkur masalalar atroflicha tahlil qilinib, sun'iy intellektning ta'lim va fandagi o'rni ob'ektiv baholanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Sun'iy intellekt g'oyasi ilk bor Alan Turing [2] tomonidan 1950-yilda "Hisoblash mashinalari va intellekt" maqolasida ilgari surilgan bo'lib, u mashinalarning "o'ylash" qobiliyatini aniqlash uchun "Turing testi"ni taklif qilgan. Keyinchalik, 1956-yilda Jon Makkarti Dartmut konferensiyasida "sun'iy intellekt" terminini rasman fanga kiritdi. Dastlabki davrlarda SI asosan mantiqiy masalalarni yechish va o'yinlarda (masalan, shaxmat) insonni mag'lub etishga qaratilgan edi [3].

Zamonaviy davrda P. Norvig va S. Russellarning "Sun'iy intellekt: zamonaviy yondashuv" fundamental asarida [4] AI tizimlari inson tafakkurini to'liq takrorlamasdan, balki uni to'ldiruvchi va kuchaytiruvchi vosita sifatida talqin etiladi. Ular AIni o'quv jarayonida qo'llashning afzalliklarini tahlil qilib, bu inson va mashinalar o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlashini ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, kelajak ta'limi "inson–mashina" hamkorligiga asoslanadi.

Mahalliy tadqiqotlarda O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi, Xalq ta'limi vazirligi va Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tashabbuslari doirasida olib borilgan tadqiqotlar AIni ta'lim tizimiga integratsiyalashga qaratilgan. Masalan, A. Qodirov "Raqamli o'quv muhitida AI vositalaridan foydalanish" asarida [5] ta'lim jarayonining sifat ko'rsatkichlarini oshirishini ta'kidlagan. Xuddi shunday, N. Yo'ldosheva va Sh. Ergashevalar [6] o'z ishlarida sun'iy intellekt o'qituvchilarning metodologik faoliyatini osonlashtirishi, ammo ularning o'rnini to'liq bosa olmasligini ta'kidlaydilar.

Umuman olganda, ko'rib chiqilgan adabiyotlar sun'iy intellekt ta'limni modernizatsiya qilish, o'qitish sifatini oshirish va o'quvchilarning raqamli kompetensiyasini rivojlantirishda muhim rol o'ynashini ko'rsatadi. Shu bilan birga, tadqiqotchilar sun'iy intellekt bilan bog'liq axloqiy, texnik va psixologik masalalarga alohida e'tibor berish zarurligini ta'kidlaydilar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot sifat tadqiqot usuliga asoslangan bo'lib, kontent-tahlil va solishtirma tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqot doirasida ChatGPT, Claude, Gemini kabi LLMlarning ta'limdagi qo'llanilishiga oid 2020–2025-yillar oralig'ida chop etilgan 30 dan ortiq ilmiy manbalar va konferensiya materiallari o'rganildi. O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida AI vositalaridan foydalanish bo'yicha ochiq manbali ma'lumotlar tahlil qilindi. Pedagogik va axloqiy masalalar bo'yicha ekspertlar fikrlari solishtirildi [7].

Tadqiqotning asosiy maqsadi – sun'iy intellektning ta'lim jarayonidagi ijobiy va salbiy tomonlarini aniqlash hamda uning samarali integratsiyasi bo'yicha strategik yo'nalishlarni belgilashdir.

TAHLIL VA NATIJALAR

Har bir talabaning bilim darajasi, qabul qilish qobiliyati va o'rganish uslubi farq qiladi. An'anaviy sinf sharoitida o'qituvchi uchun har biriga alohida yondashish qiyin. Sun'iy intellekt esa talabaning javoblarini tahlil qilib, unga moslashtirilgan o'quv materiallarini, qo'shimcha misollarni va tushuntirishlarni taqdim eta oladi. Masalan, agar talaba biror murakkab qonuniyatni tushunmasa, AI uni oddiy tilda tushuntirib berishi mumkin.

Talabalar SI yordamida esse, referat va hatto diplom ishlarini to'liq yozdirib olishlari mumkin. Har qanday savolga tayyor javob olish imkoniyati insonni izlanishdan, shubha qilishdan va chuqur tahlildan uzoqlashtirishi mumkin. Bu mustaqil fikrlash, tahlil qilish va ijodiy qobiliyatlarning pasayib ketishiga olib keladi. Hozirda ko'plab universitetlar AI-detektorlardan foydalanmoqda, ammo bu vositalar ham 100 % aniq natija bermaydi.

Sun'iy intellekt atamasiga aniq ta'rif keltirish qiyin, chunki sohada bu borada yakdil kelishuv mavjud emas. Biroq, ko'plab tadqiqotchilar texnologiya imkoniyatini keng va yetarlicha izohlovchi ta'riflarni keltirgan. Xususan, texnologiyaga "sun'iy intellekt – bu inson aql-zakovati bilan bog'liq vazifalarni bajarish qobiliyatiga ega bo'lgan texnologiyalar, algoritmlar va tizimlar majmuasidir" kabi ta'rif berilgan [6].

O‘qituvchilar ko‘p vaqtini rejalashtirish, test tuzish va uy vazifalarini tekshirishga sarflaydilar. ChatGPT va boshqa modellar ushbu qiyinlashtirilgan ishlarni avtomatlashtirishda yordam beradi. Masalan, dars rejalarini va ssenariylarini daqiqalar ichida yaratish, turli darajadagi test savollarini generatsiya qilish, talabalarning insholariga dastlabki fikr-mulohaza (feedback) berish, metodik qo‘llanmalar va taqdimotlar tayyorlashda katta yordamchi hisoblanadi. Bu o‘qituvchiga asosiy e’tiborni tarbiyaviy ishlar va talabalar bilan jonli muloqotga qaratish imkonini beradi hamda ularning vaqtini tejaydi.

SI texnologiyalari imkoniyati cheklangan talabalar uchun teng sharoit yaratishda muhim rol o‘ynaydi. Ko‘zi ojizlar uchun matnni ovozga aylantirish (Text-to-Speech), eshitish qobiliyati pastlar uchun nutqni matnga o‘tkazish (Speech-to-Text), shuningdek, murakkab tushunchalarni vizuallashtirish vositalari SI orqali amalga oshiriladi. Bu esa ta’limda tenglik tamoyilini ta’minlaydi [8].

Bugungi kunda fan sohasida LLMlar tadqiqotchilar uchun kuchli katalizatorga aylandi. Katta hajmdagi ilmiy maqolalarni qayta ishlash, ulardan asosiy g‘oyalarni ajratib olish va annotatsiya qilish, mavjud nazariyalarni taqqoslab, yangi ilmiy g‘oyalar va farazlarni ilgari surish, dasturlash va modellashtirish, matn uslubini ilmiy talablarga moslashtirish, plagiatni tekshirish va sitatalarni to‘g‘ri rasmiylashtirishda tadqiqotchilarga vaqtni tejash imkonini berib, katta yordam ko‘rsatmoqda.

Bundan tashqari, Gamma, ClassPoint AI, Magic School kabi maxsus platformalar ilmiy taqdimotlar, interaktiv slaydlar va o‘quv resurslarini yaratishda ham olimlarga vaqtni tejash imkonini beradi.

Sun’iy intellekt texnologiyalari tarixiy rivojlanish davomida ko‘plab bosqichlarni bosib o‘tdi. Bugungi kunda SI har bir sohada inqilobiy o‘zgarishlarni amalga oshirayotgan kuchli vositaga aylangan. U insoniyat kelajagida texnologiya va fan rivojida asosiy rol o‘ynashni davom ettiradi. Masalan, “aqlli chatbot” – bu sun’iy intellekt (SI) texnologiyalari yordamida ishlab chiqilgan, foydalanuvchi savollariga avtomatik tarzda to‘g‘ri va aniq javoblar taqdim etish uchun mo‘ljallangan dasturdir. Aqlli chatbotlar tabiiy tilni qayta ishlash (NLP) texnologiyasidan foydalanib, inson tilidagi savollarni tushunadi va ularga javob beradi [9].

Til modellariga xos kamchilik shundaki, ular ba’zan ishonchli ohangda, lekin faktik jihatdan noto‘g‘ri ma’lumotlarni taqdim etishi mumkin. Agar talaba yoki tadqiqotchi ushbu ma’lumotlardan tekshirmasdan foydalansa, bu ilmiy xatoliklarga va noto‘g‘ri xulosalarga olib kelishi mumkin.

Sun’iy intellekt texnologiyalari ta’limni yanada qiziqarli va moslashuvchan bo‘lishiga yordam bermoqda. Biroq, ushbu texnologiyalarni joriy qilishda o‘qituvchilar va rahbarlarning raqamli savodxonligini oshirish, axborot xavfsizligini ta’minlash va texnologiyalar uchun qulay muhit yaratish kabi e’tibor talab etiladigan jihatlar mavjudligini ta’limni tashkil etuvchilar va amalga oshiruvchilar yoddan chiqarmasliklari lozim. ChatGPT vositasidan samarali foydalanishda savollarni aniq va batafsil ifodalash zarur. ChatGPT kabi modellar o‘qituvchi va talabalarning turli savollariga javob bera oladi. Masalan, mavzuni sodda yoki ilmiy uslubda tushuntirish, murakkab formulalarni o‘quvchilarga moslashtirib berish va shunga o‘xshash masalalarni hal qilishda yordam beradi [10].

Dasturlash va modellashtirishda ham katta yordam beradi. SI modeli quyidagi jarayonlarda foydali hisoblanadi: kod yozish va xatolarni aniqlash, ma’lumotlar tahlili uchun algoritmlar taklif qilish, matematik modellarni tushuntirish. Shuningdek, tadqiqotlarni qo‘llab-quvvatlash uchun simulyatsiya va modellashtirish jarayonlarini soddalashtiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

ChatGPT kabi LLMlar ta’limda individualizatsiya, avtomatlashtirish va inklyuzivlikni oshirishda samarali vosita ekanligi tasdiqlandi. Amaliy tavsiyalar sifatida o‘qituvchilar uchun AI vositalaridan foydalanish bo‘yicha qisqa qo‘llanmalar ishlab chiqish, ta’lim muassasalari uchun AI etikasi bo‘yicha ichki qoidalarni joriy etish, talabalar uchun tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi topshiriqlar tizimini takomillashtirish zarur.

Ular o‘quv jarayonini interaktiv qiladi, ilmiy izlanishlarni tezlashtiradi, biroq plagiat va tanqidiy fikrlashning pasayishi, ilmiy natijalarni noto‘g‘ri talqin qilish yoki manipulyatsiya qilish kabi xavflarni ham keltirib chiqaradi. Ushbu texnologiya o‘qituvchilar va tadqiqotchilar uchun yordamchi vosita sifatida xizmat qilishi mumkin, biroq inson tafakkuri va tanqidiy yondashuvning o‘rnini to‘liq bosa olmaydi.

Xulosa qilib aytganda, ChatGPT kabi yirik til modellarining ta’lim va fan sohasiga ta’sirini ikki tomonlama baholash mumkin. Bir tomondan, u o‘quv jarayonini individuallashtirish, samaradorlikni oshirish va ilmiy kashfiyotlarni tezlashtirishda katta imkoniyatlar yaratadi. Ikkinchi tomondan esa plagiat, tanqidiy fikrlashning pasayishi va axloqiy muammolarni keltirib chiqaradi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish va texnologiyadan maksimal foyda olish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish tavsiya etiladi:

- AI vositalaridan foydalanish bo‘yicha malaka oshirish kurslarini tashkil etish, o‘qituvchilarning AIni raqib emas, balki samarali hamkor sifatida qabul qilishini ta’minlash;

- sun'iy intellektdan foydalanish bo'yicha aniq etik kodeks va ichki qoidalarni ishlab chiqish hamda baholash tizimini takomillashtirib, natijadan ko'ra fikrlash jarayoniga e'tibor qaratish;
- tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi topshiriqlar tizimini joriy etish, talabalarda AI tomonidan yaratilgan matnlarni tahlil qilish, tekshirish va ularni insoniy nuqtai nazar bilan boyitish ko'nikmalarini shakllantirish;
- milliy ta'lim standartlariga "raqamli va AI savodxonligi" kurslarini kiritish hamda milliy til modellarini rivojlantirishga investitsiyalarni yo'naltirish.

Foydalaniladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi. Raqamli ta'lim muhitini rivojlantirish konsepsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. Turing, A. Computing Machinery and Intelligence. – Mind, 59(236), 1950. – 433–460-b.
3. McCarthy, J. Proposal for the Dartmouth Summer Research Project on Artificial Intelligence. – Dartmouth College, 1956.
4. Russell, S., Norvig, P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. – Pearson Education Limited, 2016.
5. Qodirov, A. Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'limdagi ahamiyati. – O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligi nashri, 2022.
6. Yo'ldosheva, N. Raqamli ta'limda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish samaradorligi. – "Pedagogik innovatsiyalar" jurnali, №4, 2023.
7. Ergasheva, Sh. Ta'limda raqamli transformatsiya va sun'iy intellekt imkoniyatlari. – "Oliy ta'lim va fan" jurnali, №2, 2024.
8. Kuvandikova, J. H., Zulkifli, C. Z. The introduction of innovative technologies in the educational process: Current issues and solutions. – International Conference on Interdisciplinary Science, 2(3), 2025. – 57–60-b.
9. Kuvandikovna, J. X., & Islomovna, A. F. Tilshunoslikda axborot texnologiyalarining o'rni. – "Yangi O'zbekiston: yangi tadqiqotlar" jurnali, 3(5), 2025. – 646–649-b.
10. Муртазаева, У. И., Джаббарова, Х. К., Хубиев, М., Худойназарова, Э. Онтологии и формализация знаний в интеллектуальных системах. – "Лучшие интеллектуальные исследования", 55(3), 2025. – 116–129-b.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI

Mas’ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №3(2)

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali 26.09.2023-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.